

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Suomen Tilintarkastajat ry (ST) kiittää mahdollisuudesta kommentoida luonnosta hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi.

Julkisten hankintojen hankintalaissa kilpailutusvaatimukset kohdistuvat tilintarkastajien riippumattomuuteen. Siitä syystä ST lausuu seuraavaa:

Hankintalaki soveltuu huonosti lakisääteiseen tilintarkastukseen

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti työryhmän valmistelemaan hankintalainsäädännön muutoksia pääministeri Petteri Orpon hallituksen hankintalakiin liittyvien hallitusohjelmakirjausten mukaisesti.

Työryhmä laati ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon. Hallituksen esityksessä todetaan sen tavoitteena olevan parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta ja kustannussäästöjä sekä turvata laadukkaat julkiset palvelut.

Hankintalakia sovelletaan nykyisellään muun muassa julkisyhteisöjen lakisääteiseen tiintarkastukseen sekä julkisyhteisöjen omistamien osakeyhtiöiden lakisääteiseen tilintarkastukseen.

Hankintalaki edellyttää muun muassa, että hankintayksikkö antaa kilpailutuksen yhteydessä palveluntoimittajalle (tilintarkastajalle) ehdot tilintarkastuksen suorittamista varten etukäteen tarjouspyynnön yhteydessä.

Hankintalain kilpailutusta koskevat vaatimukset, erityisesti sitoutuminen tiettyyn hintaan, on tilintarkastusta sääntelevän pakottavan normiston näkökulmasta ongelmallista.

Tilintarkastuksen keskeinen elementti on tilintarkastajan riippumattomuus asiakkaaseen nähden. Riippumattomuudesta säädetään sekä tilintarkastuslaissa että kansainvälisissä tilintarkastusalan standardeissa.

Yksi osatekijä riippumattomuudessa on se, ettei tarkastuksen kohde voi määrätä sitä, kuinka paljon ja mitä tarkastustoimenpiteitä tilintarkastaja suorittaa.

Tarkastustyöstä saadun kokemuksen perusteella palvelun ostaja ei aina osaa huomioida omassa toiminnassaan olevien puutteiden vaikutusta tarkastuksessa tarvittavaan ajankäyttöön.

Vasta tarkastuksen kuluessa selviää, mitä kaikkia tarkastustoimenpiteitä kyseisessä toimeksiannossa tulee suorittaa. Tilintarkastaja ei siten tiedä vielä hankintalain edellyttämässä kilpailutusvaiheessa, kuinka paljon työtunteja tarkastukseen tulee sisältymään. Samasta syystä tilintarkastaja ei vielä tiedä, mikä tarjottavan palvelun lopullinen hinta tulee olemaan, koska se on kytköksissä suoritettun työn määrään.

Myös valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisusarjan (VNTEAS) julkaisussa Kuntien tilintarkastuksen laatu ja toimivuus on kehittämisehdotuksena todettu, että ”Tarkastettava kunta tai kuntayhtymä ei saa määrittellä tilintarkastuksen laajuutta etukäteen sellaiseksi, ettei riippumatonta ja riittävän kattavaa tilintarkastusta pystytä suorittamaan.”

Suomen Tilintarkastajat ry:n näkemyksen mukaan lakisääteinen tilintarkastus tulisi sulkea hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle. Samoin on toimittu esimerkiksi eräiden oikeudellisten palvelujen osalta.

Muita näkökohtia

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

ST toteaa, että tarjonnan määrä julkishallinnon tarkastuksessa on rajallinen. Tähän vaikuttaa sekä alan valtakunnallisten toimijoiden vähäisyys sekä JHT / JHTT-tarkastajien vähenevä määrä.

Jos tilintarkastuspalvelun tilaaja määrittäisi jatkossakin yksin palvelun laajuuden (päivää tai tuntia) se todennäköisesti rajoittaisi kilpailua sekä vaikuttaisi tarjottavan palvelun laatuun. Käytännön ongelmana on se, että tarjouksen tulee olla tarjouspyynnön mukainen ja jos

tarjouspyyntö on epätarkoituksenmukainen, ei tarjoajilla ole mahdollisuutta tarjota palvelua.

Tilaaajan yksipuolisesti tarjouspyynnöllä määrittämä laatu (tai muut vertailuperusteet) eivät myöskään aina huomioi riittävästi mm. julkishallinnon hyvä tilintarkastustapa -suositusta tai tilintarkastukseen valvojan (PRH) taholta esitettyä tulkintaa.

Helsingissä 11. päivänä maaliskuuta 2025

SUOMEN TILINTARKASTAJAT RY

Osmo Valovirta

Sanna Alakare

Hallituksen puheenjohtaja

Toiminnanjohtaja

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?

-

- Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

-

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?

-

- Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemysenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Ruuska Risto
Suomen Tilintarkastajat ry